

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 328/2025 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen sähköverkkoyhtiöiden toimintamahdollisuuksien tasapuolisuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Vesa Kallion /kesk ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 328/2025 vp:

Millä toimenpiteillä hallitus aikoo varmistaa sähkön jakeluverkkojen ennakoivat investoinnit myös itäisessä Suomessa, jotta Suomi voi kasvaa ja puhdas siirtymä toteutuu koko Suomessa, millä toimenpiteillä hallitus pyrkii takaamaan lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan tasapuolisuuden eri osissa maata toimivien verkkoyhtiöiden ja sitä kautta niiden asiakkaiden välillä, onko hallituksella valmiuksia arvioida säävarman verkon rakentamisen lisäaikaa vuodesta 2036 esimerkiksi vuoteen 2044, millä toimenpiteillä hallitus aikoo edistää alijäämän kumulatiivista hyödyntämistä, ja miten hallitus aikoo vahvistaa huoltovarmuuden ja poikkeusoloihin varautumisen huomioimista viranomaisvalvonnassa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Sähköverkkoyhtiöt ovat kritisoineet Energiaviraston joulukuussa 2023 päättämää uutta sähköverkonhaltijoiden valvontamallia siitä, että se ei yhtiöiden mukaan mahdollista kirjallisen kysymyksen ensimmäisessä kappaleessa esiin nostettuja sähköverkon ennakoivia investointeja. Lähes kaikki sähköverkonhaltijat ovat valittaneet Energiaviraston päätöksestä. Energiavirasto on katsonut, että vuoden 2024 alusta voimaan tullut valvontamalli täyttää lainsäädännön vaatimukset verkkoinvestointien mahdollistamisesta.

Sähköverkkojen tariffeista säädetään EU:n sähkömarkkina-asetuksen 18 artiklassa. Verkonhaltijoiden verkkoon pääsystä perimien maksujen, mukaan lukien verkkoon liittämisestä perittävät maksut, verkon käyttömaksut ja soveltuvin osin verkon vahvistamiseen liittyvät maksut, on oltava kustannuksia vastaavia ja avoimia, niissä on otettava huomioon tarve turvata verkon käyttövarmuus ja joustavuus, niiden on vastattava todellisia kustannuksia, sikäli kuin nämä ovat verrattavissa tehokkaan ja rakenteeltaan vastaavan verkonhaltijan kustannuksiin, ja niitä on sovellettava syrjimättömästi. Maksut eivät saa sisältää asiaan liittymättömiä kustannuksia, joilla tuetaan niihin liittymättömiä toimintapoliittisia tavoitteita.

Euroopan unionin tuomioistuin on useassa ratkaisussaan (viimeisin tapaus C-718/18, komissio vs. Saksa vuonna 2021) vahvistanut, että kansalliselle sääntelyviranomaiselle unionin lainsäädännössä säädettyä yksinomaista toimivaltaa ei voida kansallisella lainsäädännöllä siirtää toiselle elimelle ja, että jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden on noudatettava sähkö- ja kaasumarkkinadirektiiveissä vahvistettuja tavoitteita ja velvollisuuksia. Unionin tuomioistuimen mukaan kansallisella lainsäädännöllä ei voida säätää sähkön siirtomaksujen laskentamenetelmiä. Hallitus ei tämän vuoksi voi puuttua investointien huomioon ottamista koskeviin periaatteisiin, jotka Energiavirasto on valvontamallissa vahvistanut.

Perustuslakimme takaa yhdenvertaisuuden ja hallinnon lainalaisuuden periaatteet. Energiaviraston vahvistamaa samaa valvontamallia sovelletaan Suomen kaikkiin jakeluverkonhaltijoihin. Sähkömarkkinalaissa on huomioitu harvempaan asuttujen alueiden olosuhteet. Jakeluverkoissa on sovellettava asiakkaille yhtenäistä siirtomaksua riippumatta siitä sijaitsevatko nämä kaupunkikeskustoissa vai maaseudun latvaverkoissa. Jakeluverkkojen toimitusvarmuusvaatimukset jakautuvat asukastiheyden perusteella kolmeen eri vaatimustasoon. Lainsäädäntömme edellyttää jo nykyisellään kansalaisten ja yritysten tasapuolista kohtelua. Samanaikaisesti asiaan liittyvä lainsäädäntö ottaa huomioon alueellisten olosuhteiden erot maamme eri osissa.

Verkkoyhtiöitä valvovan Energiaviraston toiminnan lainmukaisuuden arviointi ei oikeusjärjestyksemme mukaan kuulu hallituksen toimivaltaan, vaan se tapahtuu asianomaisten tuomioistuinten ja lainvalvontaviranomaisten toimesta.

Sähkökatkojen asiakkaille aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi jakeluverkonhaltijoille asetettiin vuonna 2013 voimaan tulleessa uudessa sähkömarkkinalaissa tavoitteet sähkön toimitusvarmuuden parantamiseksi. Toimitusvarmuustavoitteiden asettamisen tavoitteena oli vastata yhä sähköriippuvaisemmaksi kehittyvän yhteiskunnan edellyttämiin kasvaviin toimitusvarmuustarpeisiin, ehkäistä korjausvelan syntymistä sähkönjakeluverkkoihin sekä varautua ilmastomuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden lisääntymiseen. Toimitusvarmuustavoitteet muodostavat jakeluverkonhaltijoille verkon suunnittelu- ja mitoitusperusteen.

Sähkömarkkinalain 51 §:n mukaan jakeluverkko on suunniteltava, rakennettava ja ylläpidettävä siten, että jakeluverkon vikaantuminen myrskyn tai lumikuorman seurauksena ei aiheuttaisi asemakaava-alueella asiakkaalle yli kuusi tuntia kestäväää sähkönjakelun keskeytystä eikä muulla alueella yli 36 tuntia kestäväää keskeytystä. Saarissa ja muista etäällä sijaitsevista pienissä kohteissa voidaan noudattaa paikallisiin olosuhteisiin perustuvaa toimitusvarmuutta. Vaatimusten täytäntöönpano on toteutettava portaittain. Jos jakeluverkonhaltijan vastuualueen keskijänniteverkon maakaapelointiaste on ollut vuoden 2018 lopussa enintään 60 prosenttia, on jakeluverkonhaltijan täytettävä toimitusvarmuusvaatimukset vastuualueellaan viimeistään vuoden 2036 loppuun mennessä. Kirjallisessa kysymyksessä mainituille jakeluverkonhaltijoille on siten varattu laissa lähes 23 vuoden siirtymäaika toteuttaa toimitusvarmuusvaatimukset.

Sähkömarkkinalain toimitusvarmuusvaatimuksen edellyttämät tekniset ratkaisut ovat verkonhaltijoiden päätettävissä. Laki ei velvoita käyttämään yksinomaan maakaapelointia toimitusvarmuuden tason täyttämiseksi. Verkonhaltijat voivat käyttää kustannustehokkaimpia teknisiä ratkaisuja mitoituskriteerin täyttämiseksi. Vuonna 2023 sähkömarkkinalakiin lisättiin vielä säännös, jonka mukaan investointien sijasta jakeluverkonhaltijan on mahdollisuuksien mukaan hyödynnettävä joustopalveluja jakeluverkkonsa käytön ja kehittämisen tehostamiseksi.

Kesällä lausuntokierroksella olleessa hallituksen energia- ja ilmastostrategian luonnoksessa oli tavoitteena turvata sähkön saatavuus ja hyvä toimintavarmuus kaupunki-, taajama- ja haja-asutusalueilla. On muistettava, että maaseudun latvaverkkojen asiakkaat joutuvat maksamaan saman siirtomaksun kuin verkonhaltijan asiakkaat kaupunkikeskustoissa. Tästä syystä ei pidetä asiakkaiden kannalta tasapuolisena toimintapolitiikkana, että heidän osaltaan toimitusvarmuusvaatimusten toteutumisaikataulua edelleen lykättäisiin lainsäädäntötoimin. Jakeluverkonhaltijoilta tarvitaan aktiivisuutta ja innovatiivisuutta löytää mahdollisimman kustannustehokkaat toteutustavat toimitusvarmuusvaatimusten täyttämiseksi.

Verkkovalvontamallilla asetetaan jakeluverkonhaltijoiden liikevaihdolle sallittu maksimiarvo. Lainsäädäntö ei kuitenkaan velvoita jakeluverkon omistajia tulouttamaan yhtiöstä itselleen Energiaviraston määrittelemän kohtuullisen tuoton maksimimäärää. Kohtuullisen tuoton alittavan ns. alijäämän kerääminen yhtiöön on rajoitettu pääsääntöisesti yhden nelivuotisen valvontajakson ajaksi. Tätä määräaikaa voidaan painavasta syystä jatkaa neljällä vuodella. Säännös on tehty asiakkaiden suojaksi erityisesti yrityskauppatilanteiden varalta. Ns. alijäämät ovat taseen ulkopuolinen erä, jonka myyjä voi verkkoyhtiökaupassa hinnoitella kauppahintaan. Tämän vuoksi on perusteltua rajata alijäämien keräämistä verkkoyhtiöön, koska yrityskaupan jälkeen ostaja korottaisi merkittävästi hintoja saadakseen vastineen maksamalleen kauppahinnalle. Verkkohinnoittelussa tulisi pyrkiä välttämään suuria yksittäisiä hinnankorotuksia asiakkaille. Tasainen hintakehitys myös nousevien hintojen tilanteessa on asiakkaiden kannalta parempi vaihtoehto ja helpompi hyväksyä.

Edellä mainitussa hallituksen energia- ja ilmastostrategian luonnoksessa katsotaan, että energiaturvallisuus on keskeinen tekijä taloudelliselle vakaudelle ja yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille. Luonnoksessa ehdotetaan politiikkatoimeksi kehittää energiaverkkojen palautumiskykyä ja korjauskapasiteettiä edistämällä energiaverkkojen kriittisten komponenttien varastointia. Hallituksen tavoitteena on varmistaa luotettava, kohtuuhintainen ja kestävä energiajärjestelmä. Hallituksen tavoitteena on linjata energia- ja ilmastostrategiansa politiikkatoimet marraskuussa 2025.

Helsingissä 24.10.2025

Ympäristö- ja ilmastoministeri Sari Multala

VN/30697/2025-YM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: